

**HOTUBA YA MHE. JAJI DKT. ELIEZER MBUKI FELESHI
MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI WAKATI WA KUFUNGA
KONGAMANO LA TATHMINI YA UTEKELEZAJI WA SHERIA ZA
MAKOSA DHIDI YA MAADILI TANZANIA KATIKA UKUMBI WA
MORENA HOTEL – DODOMA TAREHE 5 APRILI 2023**

**Mhe. Jaji January Henry Msoffe (Jaji Mstaafu Mahakama ya Rufani),
Mwenyekiti wa Tume ya Kurekebisha Sheria;**

Makamishna wa Tume ya Kurekebisha Tanzania;

**Bw. Griffin Mwakapeje, Katibu Mtendaji wa Tume ya Kurekebisha
Sheria Tanzania;**

**Bw. Musa Kombo, Katibu Mtendaji, Tume ya Kurekebisha Sheria
Zanzibar,**

Wakuu wa Taasisi za Serikali mliopo;

Mwakilishi wa Mkurugezi wa Mashtaka;

Mwakilishi wa Mkurugenzi wa Upelelezi wa Makosa ya Jinai;

Msajili wa Mashirika yasiyo ya Kiserikali;

Msajili wa Jumuiya;

Wawakilishi wa Wizara na Idara mbalimbali za Serikali mliopo;

Viongozi wetu wa Dini mliopo;

Bi. Christina Kamili, Mkurugenzi Mtendaji, TANLAP;

Mwakilishi wa Shirika la LSF;

Mwakilishi wa Kituo cha Sheria na Haki za Binadamu;

**Menejimenti na Watumishi wa Tume ya Kurekebisha Sheria mliopo;
Wawakilishi wa Mashirikika yasiyo ya kiserikali mliopo;
Wawakilishi wa Mashirika ya Kimataifa ya UNICEF na UNWOMEN;
Watoa Mada na waendesha majadiliano mliofika hapa leo;
Waandishi wa Habari;
Wageni waalikwa;
Mabibi na Mabwana.**

Nawasalimu kwa Jina la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania!

Awali ya yote napenda nimshukuru Mwenyezi Mungu, aliye mwingi wa rehema, aliyetujalia uhai na kutuwezesha kuiona siku ya leo. Napenda kuishukuru Menejimenti ya Tume ya Kurekebisha Sheria kwa kunialika kwa ajili kwa kufunga Kongamano hili. Aidha, nawapongeza Tume na wadau wake wote walioshiriki katika maandalizi ya Kongamano la Kutathmini Utekelezaji wa Sheria za Kupambana na Makosa yaliyo Kinyume na Maadili ya Tanzania. Kongamano hili ni la muhimu kwa ustawi wa Taifa letu. Hongereni sana!

Nachukua fursa hii pia kuwashukuru wageni waalikwa, watoa mada na waendesha mijadala wote kwa kuhudhuria na kushiriki kikamilifu katika Kongamano hili. Nyie ni mashahidi kuwa tangu asubuhi kazi ilipoanza hadi sasa, yametolewa maoni mbalimbali katika mada na mijadala yenye lengo la kuboresha sheria zinazohusiana na makosa dhidi ya maadili na utu.

Napenda pia niwashukuru kwa namna ya pekee sana Dkt Clement Mashamba na Mzee wetu Peter Mavunde kwa kusimamia vyema Kongamano hili. Dkt Mashamba amewasilisha kwetu kwa ufasaha muhtasari wa kilichojiri kwenye Kongamano hili na nampongeza sana.

Wageni Waalikwa Mabibi na Mabwana

Kama tunavyofahamu na kama ilivyoelezwa hapa, kuwa Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania ni chombo mahsusi kilichoundwa kwa lengo la kupitia sheria zote za Jamhuri wa Muungano ili kuzifanya ziendane na wakati kwa maendeleo endelevu ya Taifa letu. Ni wazi kuwa ili Tume iweze kutimiza jukumu hili kwa ufanisi ni lazima ishirikiane na wadau wote ili kupata maoni yatakayowezesha kutoa mapendekezo ya maboresho. Aidha, kama ilivyoelekezwa na Sheria, maoni hayo yanaweza kupatikana kwa njia mbalimbali zikiwemo kuendesha warsha, makongamano, semina, midahalo, mikutano ya hadhara na njia nyingine zinazoweza kusaidia upatikanaji wa maoni hayo.

Nitoe rai kwa Tume kuhakikisha inatumia kila njia kuhakikisha inawavutia wananchi wengi ambao mwisho wa siku ndio walaji wa sheria hizo kushiriki kutoa maoni ya marekebisho na maboresho ya sheria. Endapo wananchi watapatiwa elimu ya kutosha na kushiriki kutoa maoni, sina shaka yoyote kuwa utekelezaji wa sheria utakuwa rahisi na hautakuwa na upinzani kutokana na mchakato wa maboresho kuwa shirikishi kabla ya kutungwa au kurekebishwa kwa Sheria husika.

Nampongeza sana Mhe. Dkt Damas Daniel Ndumaro, Waziri wetu wa Katiba na Sheria kwa uongozi wake. Asubuhi hii amewaeleza nia ya Serikali kuitumia vyema na kwa ufanisi Tume hii. Jitihada zenu za kutumia njia za kutekeleza majukumu ya Tume kidijitali nazipongeza sana. Nampongeza sana Katibu Mtendaji kwa utekelezaji mzuri. Kama ninavyokufahamu wewe Mhe. Mwenyekiti na Makamishna wako, ninayo bahati ya kumfahamu vyema Katibu Mtendaji. Naufahamu uwezo wake na kazi zake kwa muda wa miaka kumi na tano.

Kufuatia rai iliyotolewa hapa na viongozi wetu wa dini nimebaini kuwa wadau wengi hawafahamu haki ya msingi ya kufika na kutoa maoni yao mbele ya Kamati ya Bunge inayokuwa imepangiwa jukumu la kuchambua Muswada wa sheria na kusikiliza maoni ya wadau kabla ya Kamati hiyo kuwasilisha maoni yake ndani ya Bunge kwa mujadala wa Bunge zima. Naomba, Tume ishirikiane kwa karibu na Wizara ya Katiba na Sheria na Ofisi yangu kushirikiana na Ofisi ya Katibu wa Bunge kuweka mazingira mazuri kuwawezesha wadau kufika kwa wingi kutoa maoni yao mbele ya Kamati za Kisekta za Bunge. Nalisema hili kwa sababu ninayo kumbukumbu ya miswada ya sheria au baadhi ya vifungu vyake viliivyoondolewa kwenye miswada kufuatia maoni na hoja zenye nguvu zilizowasilishwa na wadau mbele ya Kamati ya Bunge.

Ndugu Washiriki,

Kama mlivyoshuhudia wenyewe Kongamano la leo lililenga kupokea maoni yenu ili kuiwezesha Tume kufanya tathmini ya Utekelezaji wa Sheria za makosa dhidi ya maadili na utu. Makosa ambayo siku za hivi karibuni yameshamiri na yanaongelewa katika majukwaa mbalimbali ni ubakaji, ukatili wa kijinsia, kulawiti, masuala ya ushoga, shambulio la aibu, kuzini na maharimu mengine. Tathmini inayotokana na mijadala iliyofanyika na changamoto zilizoibuliwa hapa leo, itawezesha Tume kuziimarisha na kuziboresha sheria tulizonazo zinazoshughulikia makosa ya kimaadili.

Aidha, zimejadiliwa mada mbalimbali zikiwemo zinazohusu nafasi ya sheria katika kulinda na kukuza maadili katika jamii; changamoto na matarajio katika ukamataji na uchunguzi wa makosa dhidi ya maadili; uendeshaji wa makosa dhidi ya maadili; nafasi ya Serikali katika kukuza ustawi na maadili ya Mtanzania; Nafasi ya Mashirika yasiyo ya Kiserikali katika kupambana na mmomonyoko wa maadili; uzoefu wa Mahakama katika uendeshaji wa Mashauri yanayohusu makosa dhidi ya Maadili; nafasi ya Viongozi wa Dini kuhakikisha kunakuwa na mwenendo mwema katika Jamii; na nafasi ya Mashirika ya Kimataifa katika kukabiliana na makosa ya kimaadili.

Binafsi ninaelewa kuwa majadiliano yaliyofanyika hapa siku ya leo, pamoja na kwamba muda haukutosha, ni fursa muhimu sana katika maboresho yoyote ya sheria nchini. Ni imani yangu kuwa kupitia mada hizo na majadiliano ya kina yaliyofanyika, tumepata picha halisi ya dhana nzima ya

makosa dhidi ya maadili nchini, namna ya kushughulikia makosa hayo, changamoto na namna ya kukabiliana na changamoto hizo.

Wageni waalikwa, mabibi na mabwana

Sote tunafahamu kuwa Serikali ina wajibu wa kulinda raia wake dhidi ya madhara mbalimbali ikiwemo madhara yanayoweza kutokana na mwenendo mbaya wa kimaadili. Katika kutekeleza azma hiyo kwa ufanisi, Serikali ilitunga sheria mbalimbali kama nyenzo ya kulinda jamii dhidi ya makosa ya maadili.

Pamoja na jitihada mbalimbali za Serikali katika kukabiliana na makosa dhidi ya maadili na kuyakemea hadharani, naipongeza Tume kwa kuchukua hatua za kuliangalia suala hili kwa jicho la kisheria ili kuona kama tatizo la maadili linaloendelea kuongezeka, ni la kisheria au la. Uchambuzi wa majadiliano ya leo umebainisha hilo na hivyo Tume itachukua hatua za kulifanyia kazi kwa haraka, ikizingatiwa kuwa makosa ya namna hii si ya kufumbia macho kwa kuwa yanaiharibu jamii.

Baada ya kusikiliza sehemu ya mawasilisho yaliyotolewa hapa, nadiriki kuwaomba viongozi wenzangu tulioaminiwa kusimamia utekelezaji wa sheria tuzisimamie kwa weledi wa hali ya juu, nguvu zote na uadilifu wa hali ya juu na bila visingizio vyovyote. Hakuna ubishi kwamba licha ya Serikali na Bunge kutunga sheria nzuri baadhi ya sheria hizo, kama alivyotanabaisha Mhe. Jaji Mkuu hivi karibuni, hazitekelezwi au

kusimamiwa vizuri kwa kukosa utayari wa kuzitekeleleza. Naaamini baadhi ya changamoto kuhusiana na mmomonyoko wa maadili zilizopo leo bado zinaweza kupata ufumbuzi wa haraka kama wadau tutatumia vyema sheria na majukwaa ya Haki Jinai yaliyopo chini ya kifungu cha 27, 27A-C, Sheria ya Usimamizi wa Mashtaka, Sura ya 430 na au Kamati za kushughulikia mashauri yenye changamoto mahakamani (case flow management committees). Hivyo, ni wajibu wa Wasajili wa asasi za kirahia na Jumuiya kuendelea kusajili waombaji wenye vigezo na kwafuta wote wanaokiuka sheria na masharti ambata na kukosa sifa.

Ndugu washiriki

Katika kukabiliana na mmomonyoko wa maadili, hatuna budi kushirikiana na Serikali kwa nafasi zetu sote na kwa umoja wetu. Pamoja na hatua za kisheria zinazochukuliwa, kama wanavyofanya viongozi wetu wakuu, hatuna budi kuvikemea vitendo vya mmomonyoko wa maadili. Kutokana na Kongamano hili kuwa chachu ya kukabiliana na vitendo vya mmomonyoko wa maadili, ni rai yangu kuwa kila mmoja wetu hapa kwa nafasi yake wakati akitekeleza majukumu atakuwa na nafasi nzuri ya kulinda na kukuza maadili ya mtanzania ili kuhakikisha jamii inakuwa salama.

Aidha, nichukue fursa hii kuiomba jamii kushirikiana kwa karibu na Idara ya Ustawi wa Jamii na Jeshi la Polisi kuhakikisha kuwa matukio ya namna hii yanaporipotiwa kwa uadilifu mkubwa wachukue hatua za makusudi haraka kuhakikisha kuwa watuhumiwa wanafikishwa mahakamani. Aidha,

katika kutimiza wajibu wake kukabiliana na vitendo hivi, Jeshi la Polisi na waendesha mashtaka waimarishe upelelezi na stadi za kuendesha kesi ili kuondoa mianya ya washtakiwa wasiostahili kuachiliwa huru na mahakama makosa ya kiufundi.

Watuhumiwa wengi wakitiwa hatiani na kuadhibiwa kutokana na vitendo vya makosa yao dhidi ya maadili, kutatoa funzo kwa wengine kuepuka kutenda makosa hayo. Aidha, kutokana na watuhumiwa wengi wa makosa ya mmomonyoko wa maadili kuachiliwa na Mahakama Kuu na Mahakama ya Rufani kutokana na mbinu za kiufundi, ninailekeza Tume kuliangalia pia eneo hili kujua tatizo ni nini na kuwasilisha mapendekezo ya kurekebisha sheria zetu au mifumo yetu ya utendaji na pengine kuondoa au kupunguza lawama zisizostahili zinazotolewa dhidi ya Mahakama. Hii itasaidia kuhakikisha haki si tu inaonekana kutendeka bali inatendeka kwa mtu aliyetenda kosa kuhukumiwa na ambaye hakutenda kuachiliwa huru.

Ndugu Washiriki,

Nitoe rai kwa viongozi wa dini na jamii kwa ujumla, kuwa tuna wajibu na mchango mkubwa kuhakikisha kuwa tunakemea vitendo vya mmomonyoko wa maadili. Jamii ikiwa na hofu ya Mungu na upendo ukihubiriwa makanisani na misikitini ni wazi kuwa hatutamtendea mtu mwingine jambo ambalo hatupendi kutendewa sisi wenyewe. Tukizipaza sauti zetu kwa umoja wetu, ni wazi kuwa makosa haya yatapungua au kutopata fursa ya kutekelezwa katika jamii yetu.

Taasisi zetu za dini kuweni na ujasiri wa kuwasilisha pingamizi na taarifa dhidi ya asasi na taasisi za kidini zenye mafundisho yasiyo ya kweli ili Wasajili wetu waweze kuchukua hatua stahiki dhidi ya taasisi hizo. Ile kauli ya kwamba mambo yanayotokea misikitini na makanisani hamuwezi kuyapeleka kwa Kaisari haina tija. Kumbukeni unajisi uliotokea hivi karibuni kwenye nyumba ya Ibada kule Geita. Pasipo kuchukua hatua madhubuti na kwa kushirikiano wa dhati Taifa letu litakuwa hatarini kuathirika na vitendo vya watu wasio na sifa za kufunza elimu ya dini kuwarubuni waumini wasio na uwezo wa kupambanua elimu hiyo na hivyo kuongeza mmomonyoko wa maadili. Tunakumbusha wito wa taasisi za dini kuwatumia watu wenye elimu sahihi ya dini kufundisha Watanzania masuala ya dini.

Kwa nafasi yangu ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, tutaendelea kufanya marekebisho ya Sheria kuhakikisha tunakuwa na jamii inayozingatia Katiba, Sheria, mila, desturi na tamaduni zetu ambazo ni za haki kulingana na mazingira yetu. Nashauri wadau wote hapa kuitumia Tume kufikia malengo yenu pale mnapoona changamoto katika sheria zetu ili iishauri Serikali kuchukua hatua stahiki.

Wageni waalikwa, Mabibi na Mabwana

Kabla sijahitimisha hotuba yangu, nami nichukue fursa hii kwa mara nyingine kuwashukuru wadau wote walioshirikiana na Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania kuwezesha Kongamano hili. Huu ni mwanzo mzuri, nitoe raia na wito kwa wadau wa maendeleo mliopo hapa

kuhakikisha mnafanya kazi kwa ukaribu na Tume katika kufikisha mapendekezo ya maboresho ya sheria mbalimbali kwa Serikali. Sote tunajua kuwa Tume kwa utaalamu wake itayafanyia kazi na hatimaye kuwasilisha mapendekezo ambayo mara nyingi yamekuwa yakifanyiwa kazi na Serikali. Aidha, wakati umefika kwa Tume kuanza kufuatilia utekelezaji wa mapendekezo inayotoa kwa mujibu wa Sheria.

Kwa mara nyingine ninawashukuru nyote kwa kushiriki katika Kongamano hili. Aidha, niwatakie safari njema mnaporejea katika vituo vyenu vya kazi kuendelea na mapambano na kuvikemea vitendo vya mmomonyoko wa maadili na kukabiliana kikamilifu na makosa ya ubakaji, ulawiti, udhalilishaji kingono, ushoga na makosa mengine ya kimaadili ambayo sheria, mila na desturi zetu zinayakataza.

Wageni waalikwa Mabibi na Mabwana

Baada ya kusema hayo, napenda kutamka kuwa Kongamano la Tathmini ya Utekelezaji wa Sheria za Makosa dhidi ya Maadili Tanzania limefungwa Rasmi.

ASANTENI SANA KWA KUNISIKILIZA